

УДК 35.077.6

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Луценко С.М.

аспірант Класичного приватного університету

Annotation

In the article the research in the field of information society is analyzed, the willingness of the Ukrainian society to function in the information society, the state and prospects of dataware authorities are characterized.

Анотація

У статті проаналізовано дослідження у сфері інформаційного суспільства, визначено готовність українського суспільства до функціонування в умовах інформаційного суспільства, стан та перспективи інформаційного забезпечення органів влади.

Ключові слова

Інформація, інформаційне суспільство, інформаційне забезпечення.

I. Вступ

Із розвитком нових інформаційних і комунікаційних технологій в умовах суспільства нового типу інформація стала розглядатися як цінність, що найбільше сприятиме розвитку цивілізації. Інформаційне суспільство надає нові можливості для розвитку демократії. Наявні в Україні інформаційні можливості, інтелектуальний капітал нації є тим суспільним благом, уміле застосування якого має сприяти економічному розквіту держави.

Теоретичну основу дослідження інформаційного суспільства становлять праці класиків Д. Белла, М. Кастельса, М. Маклюена, Е. Тоффлера. Свій внесок у теорію інформаційного суспільства зробили такі відомі зарубіжні вчені, як Дж. Гелбрейт, У. Дайзард, К. Кветонь, Д. Лайон та інші. Проблеми інформаційного суспільства розробляють сучасні українські вчені В. Гавловський, А. Гальчинський, М. Згуровський, Р. Калюжний, А. Колодюк, В. Цимбалюк. Працюють у цьому напрямі російські вчені Г. Артамонов, Т. Єршова, В. Іноземцев, М. Мойсєєв та ін. Питанням інформаційного забезпечення в системі державного управління приділяють увагу М. Дітковська, І. Клименко, О. Крюков, К. Линьов, О. Орлов, А. Панчук.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати стан інформаційного забезпечення органів влади, готовність українського суспільства до функ-

ціонування в умовах інформаційного суспільства.

III. Результати

Збільшення значущості інформації в суспільному житті людини сприяло появі в науковому світі терміна “інформаційне суспільство”. Суть цього поняття полягає в тому, що особливо важливе значення починають відігравати знання, інформація та інтелектуальний потенціал людини. Інформація впливає на економічний розвиток і соціальний прогрес. У політичному житті вільний доступ до інформації сприяє формуванню політичних платформ партій і соціальних груп.

Інформацію і знання О. Тоффлер називає визначальними досягненнями ХХ ст. Для інформаційного суспільства характерне широке застосування комп'ютерів, турбореактивної авіації, гнучких технологій. Інформаційне суспільство (третя хвиля) несе з собою нові інститути, відносини, цінності, те, що О. Тоффлер називає новим ладом життя. Цей устрій життя заснований на різноманітних поновлюваних джерелах енергії; на методах виробництва, які заперечують більшість фабричних складальних конвеєрів; на нових нуклеарних сім'ях; на новій структурі, яку дослідник називає “електронним котеджем”; на радикально змінених школах і об'єднаннях майбутнього. Тобто в інформаційному суспільстві сформуються нові види сім'ї, стилі роботи, життя, нові форми політики, економіки і свідомості. О. Тоффлер обґрунтовував думку про те, що “влада, заснована на силі й багатстві, втрачає свій вплив, хоча й не зникає повністю. Але справжню владу здобуває знання в різних формах – інформації, науки, мистецтва” [6, с. 114].

Інформація й звання стали основним предметом праці більшої частини людей, а знаряддям праці виступають інформаційно-комунікаційні технології. Змінився характер праці, набуваючи ознак творчої діяльності. Більшість людей уже не знаходиться в механічному середовищі, а проводить майже весь свій виробничий час, спілкуючись із людьми і символами. Людина вже не зосереджена на виробництві матеріальних то-

варів, а більшість свого часу присвячує комунікації та обробці інформації.

А. Гальчинський визначає ознаки праці за умов індустріального суспільства: “На основі застосування нематеріальної праці стирається межа між робочим і вільним часом, між діяльністю і творчістю. Внаслідок цього робочий день втрачає свої межі, він збільшується і займає весь життєвий простір людини”. Кінцевим продуктом такої праці є не лише самозбагачення особистості, а й її самореалізація [1].

М. Дзюба і А. Демцов визначають інформаційне суспільство як “стан розвитку суспільних і виробничих відносин, при якому основна частина валового продукту виробляється не за рахунок матеріального виробництва, а за рахунок створення й продажу наукомістких технологій, інформаційних продуктів, тобто результатів інтелектуальної праці громадян” [3].

Отже, для інформаційного суспільства характерна наявність нових інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ).

Слід акцентувати увагу на тому, що інформація й ІКТ швидко оновлюються. У праці “Багата дитина. Розумна дитина” Р.Т. Кіосакі описав закон інформаційного суспільства. Автор акцентує увагу на законі Муаро, що полягає в такому: кількість інформації подвоюється кожні вісімнадцять місяців. Отже, щоб іти в ногу з часом, необхідно вчитися знову кожні вісімнадцять місяців. Людина постійно й безупинно має вчитися, змінюватися й адаптуватися до нової інформації.

Інформаційно-комунікаційні технології сприяють швидкому розповсюдженню, накопиченню та використанню інформації як продукту виробництва. Тісно пов’язане із цим поняття “інформаційне забезпечення”. Інформаційне забезпечення – оперативна система одержання, зберігання та обробки інформації, створена з метою розроблення та прийняття управлінських рішень. Її можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, формування нормативної бази, розміщення інформації, яка використовується в інформаційній системі. Функції ринку в умовах інформаційного суспільства виконує система інформаційних мереж.

Інформація є найбільш демократичним джерелом влади. Цю думку підтверджують політологи, які вважають, що мати важливу інформацію означає мати владу; вміти відізнати важливу інформацію від неважливої означає мати ще більшу владу; можливість розповсюджувати важливу інформацію у власній режисурі чи приховувати її означає мати подвійну владу [2, с. 151].

Усі високорозвинуті держави розглядають побудову інформаційного суспільства як основу свого соціально-економічного,

політичного й культурного розвитку і проводять цілеспрямовану державну інформаційну політику. Інформаційне забезпечення різних країн залежить від особливостей їх соціально-економічного й культурного розвитку. Головна стратегічна мета державної інформаційної політики України – це забезпечення переходу до нового етапу розвитку нашої держави, побудова інформаційного суспільства й входження її у світове інформаційне співтовариство.

Роль держави в інформаційному забезпеченні полягає в:

- розробленні законодавчої бази;
- адміністративному регулюванні, яке сприяє інвестиціям, розвитку справедливої конкуренції в галузях інформаційної індустрії;
- вдосконалюванні системи освіти;
- наданні соціальних державних послуг за допомогою ІКТ;
- забезпеченні інформаційного обслуговування структур громадянського суспільства та населення на основі розвитку масового інформаційного обміну та масових комунікацій;
- урахуванні громадської думки при розробці рішень;
- створенні умов розвитку для зростання інформаційного сектора національної економіки;
- підтримці інноваційних проектів створення і розвитку інформаційних систем у пріоритетних галузях економіки;
- забезпеченні інформаційної безпеки та захисті інформації;
- забезпеченні рівноправної участі в міжнародному розподілі праці.

Зауважимо, що створення таких умов є найбільш прийнятним і для України в сучасних умовах формування інформаційного суспільства на національному рівні. Необхідно використовувати весь передовий світовий досвід і всі досягнення, щоб на основі вітчизняного наукового потенціалу отримувати рішення, принаймні, на рівні світових стандартів.

Слід зазначити, що останніми роками відбуваються зміни у свідомості державних службовців. Вони потребують інформаційного забезпечення, бо це прискорить та вдосконалив процес прийняття рішень. Г. Саймон, Д. Смітбург і В. Томсон вважають, що проблема з більшою частиною урядової інформації полягає в тому, щоб вона потрапила за призначенням і не була використана небажаним чином [5, с. 192].

Сучасні інформаційні технології відіграють усе важливішу роль у системі державного управління розвинутих країн. За допомогою інформаційних технологій прискорюється процес прийняття рішень, з’являються нові способи надання громадянам інформа-

ції та послуг. Рівнем інформаційного забезпечення оцінюється ступінь зрілості суспільства.

Для характеристики рівня розвитку інформаційного суспільства використовуються ІКТ-індекси (е-індекси). До основних індикаторів експерти включають індикатори стану доступу до телекомунікаційної інфраструктури: доступ населення й суспільства до радіо, телефону, персонального комп'ютера (далі – ПК), Інтернету; шкіл – до ПК, Інтернету; медичних установ, місцевої влади й уряду – до телефону, ПК, Інтернету. Існує більше двадцяти різних е-індексів. Для характеристики інформаційного забезпечення важливим є критерій готовності суспільства до використання ІКТ. За допомогою індексів можна оцінити прогрес країни на шляху до інформаційного суспільства і сприяти просуванню компаній до перспективних ринків.

З 2000 р. організація Economist Intelligence Unit і корпорація IBM щорічно публікують рейтинги провідних країн світу в галузі "електронної готовності" (e-readiness). Ці рейтинги засновані на моделі, розробленій спільно з інститутом IBM Institute for Business Value. "електронна готовність" – це критерій готовності країни до використання різних Інтернет-можливостей. Методологія ранжирування країн є багатоаспектною і постійно модифікується, модель складається зі ста кількісних і якісних критеріїв, що представлені такими категоріями:

- забезпеченість зв'язком і технологічна інфраструктура (20%) проникнення Інтернету, мобільних телефонів, персональних комп'ютерів, WiFi-доступ, захист Інтернету;
- бізнес-середовище (15%) – загальна оцінка ділового клімату, що охоплює розвиток економіки, політичну стабільність, регуляцію оподаткування, ринку праці, якість інфраструктури, відкритість ринку до торгівлі та інвестицій;
- соціальне і культурне середовище (15%) – рівень загальної освіти, комп'ютерна грамотність, використання електронного бізнесу як каталізатора інновацій, кількість зареєстрованих патентів, технічні навички робочої сили;
- правове середовище (10%) – законодавче й державне регулювання використання Інтернету, легкість реєстрації нового бізнесу, захист інтелектуальної власності, урядова підтримка інфраструктури Інтернету, рівень цензури;
- урядова політика і бачення (15%) – законодавче й державне регулювання використання Інтернету, легкість реєстрації нового бізнесу, захист інтелектуальної власності, урядова підтримка інфраструктури Інтернету, рівень цензури;

- пристосованість споживача і бізнесу до електронної комерції (25%) – національні витрати на інформаційно-телекомунікаційні технології, рівень і вектор розвитку електронної торгівлі, якість логістики й систем постачання, дієвість корпоративних фінансів [7, с. 22–25].

У 2008 р. Україна зайняла 61 місце в рейтингу з оцінкою 4,31 бала (з 10-ти можливих). Для порівняння, в 2007 р. – 60-те місце (4,02 бала), в 2006 р. – 61-ше (3,62 бала).

Перше місце в рейтингу в 2008 р. зайняли США (8,95 бала), при цьому США займали друге місце в рейтингу в 2006 і 2007 рр. На другому місці в рейтингу в 2008 р. – Гонконг (8,91 бала). Гонконг зробив різкий ривок, він перемістився з 10-го місця в 2006 р. на 4-те в 2007 р. (8,72 бала). Третє місце посіла – Швеція (8,85 бала), четверте – Австралія і Данія (8,83 бала). Хоча в 2006 і 2007 рр. Данія займала перше місце.

Сінгапур зробив різкий ривок у 2007 р. в рейтингу, перемістившись з 13-го місця в 2006 р. на 6-те в 2007 р., яке в 2008 р. йому вдалося зберегти.

Найвище місце з-поміж пострадянських країн у рейтингу займає Естонія – 28-ме місце у 2008 р. (у 2007 р. – 28-ме місце, у 2006 р. – 27-ме місце), далі слідує: Латвія – 37-ме місце у 2008 р. (37-ме місце у 2007 р., у 2006 р. – 39-те місце), Росія – 59-те місце (57-ме місце у 2007 р., у 2006 р. – 52-ге місце), Україна – 61-ше місце, Казахстан – 66-ше місце (до цього два роки він займав 64 рейтинг). За даними IBM, у 2007 р. рівень електронної готовності продовжує підвищуватися по всьому світу, проте забезпечувати готовність країн до розвитку електронного бізнесу стає складніше [7, с. 5].

Загалом показники індексу свідчать про низький рівень електронної готовності нашої держави до функціонування в умовах інформаційного суспільства. Перед Україною стоїть завдання – провести соціально-економічну модернізацію на основі використання новітніх ІКТ, що потребує мобілізації значних політичних, економічних, фінансових, наукових та кадрових ресурсів.

Слід сказати, що Україна вже зробила певні кроки в розвитку інфраструктури інформатизації та інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури.

Сегмент ринку послуг комп'ютерного зв'язку, зокрема, надання доступу до мережі Інтернет, є найдинамічнішим серед інших сегментів телекомунікаційних послуг. У 2009 р. чисельність Інтернет-аудиторії в Україні налічувала понад 10 млн користувачів. За даними оцінювання, станом 01.01.2009 р. чисельність абонентів широкодіагонального доступу до мережі Інтернет налічувала близько 1,5 млн. Рівень проникнення широкодіагонального

вого доступу перевищив 8% від загальної кількості сімей в Україні [4, с. 21–22].

Впровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах життя людини, суспільства, економіки, держави, з огляду на світові тенденції, є недостатнім для того, щоб Україна посіла гідне місце серед країн світу.

На шляху розвитку інформаційного суспільства в Україні існує цілий ряд проблем, які потребують вирішення.

По-перше, це наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ. З одного боку, Україна має обмежений фінансовий та кадровий ресурс для забезпечення швидкого переходу до створення інформаційного суспільства, це обумовлено “еміграцією інтелектуального капіталу” (в середньому 2,5 тис. професіоналів виїжджають на роботу за кордон щорічно). Водночас слід підкреслити, що наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ в Україні є традиційно досить потужним. Щорічно українські вищі навчальні заклади випускають 50 тис. спеціалістів в інформаційно-технологічній сфері. За даними ВАК України, протягом 2008 та I кварталу 2009 рр. за спеціальностями, які належать до ІТ-сфери, було захищено 39 докторських та 256 кандидатських дисертаційних робіт.

Суттєвою проблемою, яка негативно впливає на підготовку кадрів для ІКТ-сфери, є матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, особливо шкіл. Дані Держкомстату свідчать про те, що рівень забезпечення шкіл комп’ютерними класами загалом по країні становить 93%. Підключення до мережі Інтернет мають 42,7% від загальної кількості навчальних закладів. Безумовно, такий стан матеріально-технічного забезпечення не є сприятливим для ефективного розвитку кадрового забезпечення сфери інформаційних технологій [4, с. 18–20].

Наступна проблема – уповільнення впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Кризова ситуація і пов’язане з нею важке економічне становище країни в 2009 р. вже призвело до значного скорочення витрат на інформаційні технології. Серед причин – падіння ВВП на 10% і недостатність фінансових ресурсів у всіх категоріях споживачів.

Однією з проблем інформаційного забезпечення у сфері державного управління є оснащення комп’ютерною технікою державних органів. Показник забезпеченості обчислювальною технікою у розрахунку на одного державного службовця центральних органів виконавчої влади та обласних державних адміністрацій становить 2,09 та 0,63, відповідно. Тобто в центральних органах виконавчої влади (разом із структурними підрозділами) в середньому на одного

держслужбовця є в наявності дві одиниці комп’ютерної техніки, тоді як на держслужбовця ОДА – менше одиниці [4, с. 30].

З метою подальшого впровадження ІКТ в Україні розроблено проект Концепції Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом.

Надання органами державної влади електронних інформаційних та адміністративних послуг громадянам та бізнесу на базі електронних інформаційних ресурсів із використанням мережі Інтернет є вкрай важливим для підвищення ефективності державної влади та суттєвим кроком до впровадження електронного урядування в Україні. Такий підхід цілком відповідає європейським стандартам.

Проблемами залишаються:

- низька ефективність створених інформаційно-аналітичних систем окремих органів державної влади, які практично не використовують можливості сучасних методів аналітики, ситуаційного аналізу та прогнозування;
- повільне впровадження нових методів навчання, заснованих на використанні інформаційно-комунікаційних технологій;
- зниження обсягів використання неліцензійного програмного забезпечення, видатків державного бюджету на легалізацію програмного забезпечення, розвиток індустрії програмного забезпечення в Україні.

Зазначене свідчить про необхідність неухильного дотримання органами державної влади чинного законодавства у сфері інформатизації, визначення пріоритетних напрямів інформатизації відповідних галузей з метою забезпечення комплексності та цілісності виконання робіт з інформатизації та недопущення створення передумов отримання неякісних послуг. Основне завдання, що стоїть сьогодні перед державою, – це створення національної інноваційної системи, що базується на розвинутій інфраструктурі, цивілізованому ринку технологій та законодавчій охороні результатів інтелектуальної праці. Спираючись на ефективну державну політику, Україна має реальні можливості здійснити технологічний прорив. Для підвищення ефективності державного управління важливим залишається вдосконалення механізму інформаційного забезпечення.

IV. Висновки

Аналіз ситуації в інформаційно-комунікаційній сфері дає змогу сформулювати такі основні завдання держави: створення умов розвитку і зростання інформаційного сектора української економіки; підтримка інноваційних проектів створення та розвитку систем інформатизації; інформаційне забезпе-

чення та захист інформації; розвиток правової бази інформатизації.

Література

1. Гальчинський А. Трансринкові трансформації / А. Гальчинський // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 3–12.
2. Грачев Г.В. Информационные технологии политической борьбы в российских условиях / Г.В. Грачев // Политические исследования. – 2000. – № 3. – С. 151–157.
3. Дзюба М.Т. Ведення державної інформаційної політики у побудові єдиного інформаційного простору [Електронний ресурс] / М.Т. Дзюба, А.А. Демцов // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2009. – № 19. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Znrviknu/2009_19/vip19-21.pdf.
4. Доповідь про стан та розвиток інформатизації в Україні за 2009 рік [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – К., 2009. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0005120-09&test=4/UMfPEGznhhxPk.ZiTCXiquHdlhssFggkRb1c>.
5. Саймон Г. Менеджмент в организациях / Г. Саймон, Д. Смитбург, В. Томсон. – М. : Наука, 1995. – 368 с.
6. Тоффлер О. Проблемы власти на пороге XXI века / О. Тоффлер // Свободная мысль. – 1992. – № 2. – С. 113–120.
7. E-readiness Rankings 2008 Maintaining Momentum // A White Paper from the Economist Intelligence Unit. – 27 p.

УДК 35.075.5

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ АНТИМОНОПОЛЬНИМИ ОРГАНАМИ

Напрієнко Д.В.

аспірант Класичного приватного університету

Annotation

The concept of state control, features of verifications conducting by antimonopoly organs are examined, their classification is given, plenary powers of the Antimonopoly committee in Ukraine during realization of state control after an economic competition are analyzed in the article.

Анотація

У статті досліджено поняття державного контролю, особливості проведення перевірок антимонопольними органами, подано їх класифікацію, проаналізовано повноваження Антимонопольного комітету України під час здійснення державного контролю за економічною конкуренцією.

Ключові слова

Антимонопольні органи, конкуренція, державне регулювання, конкурентне середовище, конкурентні відносини, концентрація, державний контроль.

I. Вступ

Побудова будь-якої правової держави та її гармонійний розвиток залежать від уміння організувати захист її економічних інтересів. Становлення в Україні ринкових відносин зумовлює необхідність реформування законодавства про захист економічної конкуренції, яке в сучасних умовах має бути одним із найголовніших механізмів забезпечення успіху ринкової трансформації в економіці

держави та реалізації цілей і завдань сучасної конкурентної політики.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідити особливості здійснення державного контролю антимонопольними органами.

III. Результати

В Україні проблеми конкурентних відносин в умовах ринкової трансформації, механізмів державного регулювання в сфері конкурентної політики та державного управління розглядалися в працях багатьох учених: О. Андрійко, Ю. Бажала, Е. Бакалінської,

З. Борисенко, С. Валітова, Г. Губерної, В. Дорофійенка, Ю. Журика, О. Костусева, В. Мамутова, А. Мерзляк, Н. Нижник, О. Олійник, Л. Пашка, В. Пілюшенка, О. Поважного, С. Поважного, Д. Решиткова, В. Савчука, Н. Саніахметової, К. Тотьева, Н. Яременка та ін.

Результати державного контролю знаходять своє оформлення в офіційних матеріалах, які мають дані про характер контрольних дій, стан справ про ті чи інші факти і наслідки.

Оскільки контроль є складовою діяльністю держави, то загальні принципи цієї діяльності, які відображені в Конституції України, будуть обов'язковими і для контролю. Проте, як уже було відзначено, контроль – це самостійний вид діяльності, що має свої